

BERNÁDY RÖPIRATA

Szeretem az írás mögött meglátni az embert. A betű – maga az eleven szuggesztíó. Az olvasás pedig: a legegényibb művészet. A hatást szinte nem is az írásmű, nem is az író gondolata determinálja. Hanem az olvasó. Én. Az én mentalitásom, az én műveltségem, az én szenvedélyeim, az én elfogultságom. Csak nagyon erős egyéniségek, csak nagy stílművészek menekülnek meg attól a veszedelemtől, hogy az olvasó *azt olvassa ki* az írásukból, amit éppen akar. Gyengébb egyéniségek nem. Gyengébb egyéniségeket *személyesen* is kell ismernem, nemcsak írásaiból.

Bernádyt nem ismerem. Mondják, ez a város sokat köszönhet neki. Iskoláit, tanácsházát, kultúrpalotáját, aszfaltját, vizét, világítását, majdnem mindenét. Mondják azt is: nagy munkaerő, fáradhatatlan szervező, hatalmas egzekutív szellem. Mindezt barátjai állítják, de azok is, akiket ellenlábásainak nézek, nem ezen a téren támadnak ellene. Politikai egyénisége az, ami felől elágaznak a kortárs-vélemények. Bernády következetlen, mondja egy csoport. Nem is lehet más, csak következetlen, – toldják mások –, hiszen a politikai következetesség a veleszületett arravalóság egyéni diszpozíciójának és hosszú évek elmélyedésének lehet csak velejárója, s Bernádynál hiszen e kettő hiányzik. Bernády hiú, Bernády erőszakos, Bernády hatalomra törő... ezt és ilyeneket hallok, ha kérdem a polgárokat, kik ezt a közéleti pályafutót indulni, delelni, s esteledni látták. Ezt és ilyeneket hallok, ha kérdem. De ha nem kérdem? Akkor semmit sem mondanak, akkor nem beszélnek róla. Sem ellenségei, sem barátai. És ez a hallgatás az egyetlen, ami a Bernádyt nem ismerőnek mégis mond valamit. Mert ez a hallgatás azt jelenti, hogy a közoktatás fényes csarnokai, a tanácsház és kultúrpalota kötőmegei, a víz és villanyművek, a kigyózó aszfaltpántok – bár egy szervezőtalentum impozáns megnyilatkozásai – mégsem valami *kivételes egyéniség* revelációi, csak véletlen koincidenziái Bernády hivatalkodásának. Kivételes egyéniségek a közléleknek adnak veretet, emlékezetük generációkon kísért a város polgáraiban. Que faire...? Néhány év még, és Bernády is már csak az ő idejében emelt középületek feliratos márványtábláin lelheti igazolását, hogy valamikor valamije volt ennek a városnak.

Közpályát futott meg, szépet, emelkedőt – de a sokakból volt ő egy, nem a kevesekből, kikre emlékezőnk büszke örömmel: nem volt a *közélet embere*.

A közélet embere... mit értek e két szón?

Ülök az ágyam szélén, félig öltözötten, egészen elhagyatottan. Elnyom a gond, s az undor megöl. Az emberek, a társaim – oh – hogy mit tettek velem! Ha farkasok közt élnék, rosszabb ott se lenne. Beteg társukat azok nem harapják. Este van, sötét, ilyen sose volt még. És holnap indulni kell, új útra, új robotra. Emberek, hűtlen társaim közé. Én nem megyek. Nem akarom látni többé közömbös állatarcukat, hideg nézésüket, s a perfid mosolyt. Inkább villámok suhanjanak el felettem, mint szemük sugara, ahogy elnéznek felettem. Koporsó deszkája nyomjon inkább, mint éles könyökük. Én meghalok. Este van, sötét, ilyen sose volt még. És mit reméljek? Hisz mind egyformák, fordulni nincs kihez...

De most... mi ez? Két szem néz rám a sötétből, világos lesz a kamra tőle, már látszanak az arcvonások, sohasem láttam, de olyan ismerős. Ebben az arcban a szemek élnek, a kevés beszédhez szokott száj csukott. Amit mond kevés: „Voltam és vagyok. Neked, nektek és mindeneknek. Csak magamnak nem. Az ajtóm nyitva áll, és mindig ott vagyok.”

Eltűnik, de akkorra én már hálátelt szívvel tudom, ki ő. Kit mindig kerestem, ez ő, a közélet embere, s már indulok, bús kifosztottsággal egyenest hozzá megyek.

Most, éjnek idején? Most éjnek idején, akármikor. Mert Ő nem ismer etikettet, csak a kötelességet ismeri. Nem a főutcán lakik, nem is a városvégén, de úgy: hogy megtalálod. Lám

ott is állsz már, s nem szívdobogva, mint tegnap álltál annak, s amannak ajtója előtt. A szívessége nem túlradó, de az óráját se nézi. S mily nagy különbség tegnap és ma között! Tegnap úgy néztek rád, hogy súlyos nagy bajoddal kirukkolni féltél, s enyhítetted inkább, mutattad kisebbnek... itt pedig (nem is érted, mily csoda tevődött!) szinte szégyenkezel, hogy mindent elmondván, mégis, magad előtt oly kevésnek tetszett, jégen-elcsúsznak, mosolyos együgyű katona dolognak. Mert ezen a világon, Testvérem, minden csak reláció. Kis komplikációid, elhajszoltatásod, akaratbetegséged hogyne törpültek volna el – az emberformát öltött Egyszerűség, Jóság és Akarat előtt!

Mert ez Ő – a közélet embere. Ez ő, egyszerűség, jóság és akarat, csodatételeit ezekkel űzi, kuruzslószerszámot kezébe nem vesz, kegyet nem osztogat, s nem frappíroz soha. Titkos utakon céloshoz nem segít, de mutat szelíd ösvényt, mely céloshoz vezet. Hatalmas ellenségedet legyűrni nem ad csodaszert, de megmondja: barátoddá őt hogyan teheted. Ágbogas sűrűben hogy eligazodj, hatalmas ollót nem nyom kezédbe, de egy-két ágat szelíden félrevon, s már út nyílik, s ő mosolyog, hogy halás csodálat fénye ömlik sápadt arcodon. Kifosztóidat ő megint ki nem fosztja, maga zsebéből vagyont sem ad neked, de mindent összeszed, amid még megmaradt, s a helyes útra küld. Ő az egyszerűség, és a jóság is ő, de ő az akarat is! Ha pártodon van, s az igazságodat ő is igazságának látja, ne félj! Kényelmet nem ismer, kedvét nem veszíti, félelme semmitől nincs. Álmod nyugodt lehet, őt el nem tántorítják sem pénz, sem hatalom, sem titkos érdekelttség, sem titkos nexusok. Ne félj, s ne féltsd! Az utat ismeri. És mindent. A politikát is. Ő tudja, hogy a politikának tárgya a nép. De azt sem felejtí, hogy alanya is: a nép. Ő tudja ezt, nemcsak szavalja. Nem szaval sosem. Keveset beszél, izmust akkor se mond. Nincs pártállása, nem liberális, nem demokrata. De jogaid mellett megáll, és meg tud halni érted.

Ez ő, a közélet embere. Legsötétebb éjszakádon, ő az, ki megjelent...

II.

Ha kit az eddig mondottak el nem fárasztottak, és követte gondolataink menetét, idáig érve megérti, mi indokolja egy szerény röpirat ismertetésének ily hosszas bevezetését. Ülünk a sötét szobában egészen elhagyottan. Gyötör az önvád, a ránk szakadt nyomor, s a megaláztatás, gondolataink kétségbeesve iramodnak a meredeknek, de célhoz nem érve erőtlen hullanak alá. Mi volna jó? Mi volna helyes? Mit kellene tenni és mit nem szabad? Járatlan utakon jár a nemzet lelke, s fél a tévedéstől. Este van, sötét, ilyen sose volt még. Mit tegyünk? És szemek tüze nem gyúl a sötétben, nem int, nem szól hozzám, nincs sehol: a közélet embere.

Ám azért lássuk.

Nyolcadrészt füzet, ötvenöt oldal, a címe: *Nyílt levél*, írta: dr. Bernády György. Kezdődik ekként:

„Irányt akarnék a jelen nehéz viszonyaink, súlyos megpróbáltatásaink között mutatni, előbb azonban emlékezem.”

Lázás, filmszerű előadásban az utolsó két év magyar történetét kapjuk mintegy 30 oldalon. Az ember azt hinné, hogy összetartást, megértést hirdető politikus – e két év történetét is a történetíró (pártszenvédélytől elvonatkozott) tárgyilagosságával fogja előnkbe adni. Ám a *Nyílt levél* írója úgy véli, hogy a megértés már a legközelebbi múltra sem kötelező, és szikrázó gyűlölettel rajzolja meg Károlyi Mihálynak s az októberi forradalom egyéb szereplőinek torzképeit. 1918. október 31-én omlott össze Bernády szerint az ezeréves magyar birodalom, s ez összeomlásban bűnösnek: a magyar defetista politikusokat, az izgatóktól félrevezetett szociáldemokratákat, a radikális eszmékkel metelyezett sajtót és a „zsírunkon élődő idegeneket” vélelmezi. Egy kis hatalomra törő csoport – Károlyi és sleppje – megbontja a hadsereg fegyelmét, lefegyverzi a katonákat és felfegyverzi Budapest söpředékét. Az ingatag, határozatlan királyt az orránál vezeti, előbb hűséget esküszik neki, majd felmenti magát ez eskü alól, átveszi a hatalmat és egy összeverődött csürhével kikiáltatja a magyar népköztársaságot.

Eleintén nemzeti színekkel kendőzi magát, majd semmitől sem kelvén tartania, a fehérét, zöldet eldobja magától. És lesz, aminek indult – nemzetközien vörös. Külügyi téren, nagy hanggal kürtölt ígéreteit beváltani nem tudja, a Diaz-Weber szerződésnél aránytalanul rosszabb fegyverszüneti feltételeket kap. Mindegy – fő a hatalom. És a bankópénz, mit az állampénztár ürültén lopott klisével garmadszámra állítanak elő. Megteremtik vidéki szervezeteiket, és a magyar államiság pusztulása teljessé válik. A sajtó izgat, a sajtó fékét veszi, a Visegrádi utcán gyanús alakok bukkannak fel, gurul a rubel, a féltősebbek megborzonganak, hiába – a film pattan – egy napról a másikra virradóra Tanácsköztársaság lesz a Népköztársaságból. Terror, miegymás, vörös hadsereg, terrorcsapatok, szlovák offenzíva, vissza-parancs, át a Tiszán, vissza a Tiszán, el Budapestről, persze jól megrakodva stb. s most itt állunk, és Bernády másként nem tehet.

A kritikus olvasó e harminc oldalnyi magyar történelmi megállapításokkal szemben szédült fejvel áll, és hamarjában csak pár ellen-megállapítással felel. Ezeréves birodalmat ledönteni pár óra alatt nem tud egy lármás kis tömeg. De a birodalom összeomlásáról beszélni talán korai is még. Mindenesetre az utolsó két év súlyos defektusokat ejtett Szent István birodalmán vagy helyesebben szólva súlyos defektusokat mutatott ezen a birodalmon. A politikus történetíró reámutathat a bűnökre, miket a haza ellen önfiai elkövettek, de ne álljon meg hosszasan politikai ellenfelei hibáinál. Két, vagy mondjuk négy évi „aknamunka” csak ott jár sikerrel, ahol a pusztulás összes mikrobái munkájukat már jól elvégezték. Ha Bernády az oknyomozásban nagyon messzire visszamenni nem akart, legalább a hetvenes-nyolcvanas évekig mégis le kellett volna szállnia. Szólni kellett volna Tisza Kálmánék korrupt liberalizmusáról, mely hivatali utódaiban folytatódván, míg egy kezdetleges kapitalizmus kibontakozásával időbelileg egybeesett, s a gyorsvonaton átutazónak szeme előtt egy fejlődő ország fényes lehetőségeit csillantotta meg, – addig másfelől hivatali nepotizmust, gentry-uralmat, bankokráciát teremtett, s ami ezeknek velejárója: egy eltüzesedett, végletekig lealjasodott sajtót. Persze, azt nem lehet mondani, hogy Szent István birodalmának összeomlását ez okozta. Éppen úgy nem okozta ez, mint Károlyi uralomra jutása. Ha a világháborúban a központi hatalmak győznek – ilyesmiről beszélni sem lehetne. De miféle felelőtlen demagógia az, egy veszített háború külpolitikai konzekvenciáit egy (akár tehetséges, akár tehetségtelen) politikus nyakába varrni? És mi szükség van rá? És mit érünk el vele?

Éppen a Zord Idő hasábjain és éppen e sorok írója vetette fel, mi történik, ha Tisza Istvánt orvul meg nem ölik. A tépelődő lélek ezt a kérdést felvetheti, de ki volna oly botor, hinni, hogy e kérdésre válasz is adható. Súlyosabb körülmények között még a hatalmat át nem vették, mint vette Károlyi Mihály. Azért sikertelenségeit szemére vetni, olcsó diadal. Károlyi sleppjének némileg artikulátlan lármája, sajtójának bántó hurrázása kinek lenne szimpatikus? De ítélőszékbe ülven, hunyhatunk-e szemet a liberális magyar kormányzatok sleppjének undorító manierjai és aprópénzekkel megfizetett sajtójuk előtt? Ha pedig kutatom, kinek a bűne a magyar közélet erkölcsi leromlása, s a magyar fővárosi és vidéki sajtó egy tekintélyes részének erkölcsi züllöttsége, – az időbeliség is, a logika is a belügyi despotizmus, a bankuralom és megyei kiskirálykodás bűneire mutat.

Ennyit az előzményekről és Bernády „emlékezéseiről”.

III.

És most?

Tömörüljünk, mondja Bernády. Alakítsuk meg a magyar nemzeti pártot. Egységes, minden magyart egyesítő szervezetet, és vallásra, pártállásra, rangra, vagyonra, politikai hitvallásra tekintet nélkül tömörüljünk ebbe a szervezetbe és román testvéreinkkel a megértés és megértetés útját keresve – így biztosítsuk életünk lehetőségeit. Bernády több szóval mondja ezt, de többet ő sem mond. Nem tudjuk, társadalmi vagy politikai egyesülésre gondol-e, de valószínű, hogy utóbbira, mert különben figyelmeztetése, hogy: világnézeti ellentéteinket kebelbelileg intézve, kifelé mindig egységet mutassunk, – érthetetlen volna.

Bernády röpiratának ez a része követel és érdemel legkevesebb méltatást. Szívesen elismerjük, hogy égő honfibanat, sebzett magyar szív keresi e lapokon a kibontakozás lehetőségét. Félelme, aggodalma, hogy meggyanúsíttatik, egyéni siker és személyes előny keresésével vádoltatik – alaptalan. A prioritás jogát is, hogy az egységes fellépés gondolatát ő dobta először a közvéleménybe, készséggel és irigység nélkül neki ítéljük. És érdemben is, a gondolatát helyesnek, jónak ítéljük.

Nem marjuk egymást, egymás hibáit megbocsássuk, egymást megértsük, szétzilált, szétforgácsolt erőinket egyesítsük – helyesen jól gondolta az író. És minden többi gondolata is helyeslésünkre lel: itt kell élnünk, Erdélyben, magyarnak, romának, s minden többieknek, egymást megbecsülve, megsegítve. Mind igaz. És nincs propozícióban egy szó, mire ne bólinthatna „helyes”-t a magyar. És – nincs egész röpiratában egy szó, ami arra indítana, hogy ültömből felálljak.

Mer mér?

Mer azért, hogy legény legyen a talpán, akinek én a háta mögé állok.

Ha levelet kapok, megnézem mi van benne írva, de azt is megnézem: ki írta alá. A zászlóbontás lelkes jelenet, de lelketlenséggel ne vádoljon senki, ha nem a színt nézem meg először, de a – zászlótartót. Nem lehet ezt szóval magyarázni, magától világosul meg minden, ha majd a nemzetlélek igazi letéteményese fúvat sorakozót.

Zord Idő, 1920. 11. szám